

O‘ZBEKISTONDA YOSHLAR SIYOSATINING SHAKLLANISHI: TARIXIY-NAZARIY ASOSLAR

Axatov Sunnatjon Axtam o‘g‘li

*O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Senati huzuridagi Yoshlar parlamenti a‘zosi,
“Milliy tiklanish” demokratik partiyasi Buxoro viloyat kengashi rais o‘rinbosari,
Xalq deputatlari Buxoro shahar kengashi deputati.*

Annotatsiya. Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasida yoshlar siyosatining 1991-2015-yillar davomida shakllanishi tarixiy-nazariy jihatdan o‘rganilgan. Mustaqillik davrida qabul qilingan asosiy qonunchilik hujjatlari, davlat siyosatining institutsional asoslari va ularning amaliy funksiyalari tahlil etilgan. Shuningdek, xalqaro tajriba, ilmiy yondashuvlar va strategik hujjatlar asosida milliy yoshlar siyosatining bosqichma-bosqich evolyutsiyasi yoritilgan.

Kalit so‘zlar: yoshlar siyosati, tarixiy tahlil, huquqiy asos, institutsional rivojlanish, Kamolot, Yangi O‘zbekiston, siyosiy islohotlar.

Аннотация. В данной статье историко-теоретически анализируется становление молодежной политики в Республике Узбекистан в период 1991–2015 годов. Исследованы ключевые законодательные документы, институциональные основы государственной молодежной политики и их практическая реализация. Также представлена поэтапная эволюция молодежной политики на основе международного опыта и научных подходов.

Ключевые слова: молодежная политика, исторический анализ, правовая база, институциональное развитие, Камолот, Новая Узбекистан, политические реформы.

Abstract. This article explores the historical and theoretical foundations of youth policy in the Republic of Uzbekistan between 1991 and 2015. It analyzes key legislative acts, institutional frameworks, and the practical implementation of youth-related policies during the independence period. The study also outlines the phased evolution of national youth policy based on international experience and scientific approaches.

Keywords: youth policy, historical analysis, legal basis, institutional development, Kamolot, New Uzbekistan, political reforms.

Kirish. Yoshlar har qanday jamiyat taraqqiyotining eng muhim harakatlantiruvchi kuchi sanaladi. Aynan shu bois dunyo mamlakatlari, xususan, O‘zbekiston Respublikasida ham mustaqillikdan so‘ng yoshlar bilan ishlash bo‘yicha alohida siyosat shakllanib bordi. Ushbu siyosat davlatning ijtimoiy-siyosiy, madaniy-ma‘naviy, iqtisodiy va huquqiy sohalarida islohotlarning ajralmas bo‘lagi sifatida qaralmoqda. Mustaqillikning dastlabki yillarida

shakllana boshlagan yoshlar siyosati bugunga kelib Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasining ustuvor yo‘nalishiga aylangani ushbu mavzuni o‘rganishning dolzarbligini belgilaydi.

Maqolaning maqsadi – O‘zbekistonda 1991–2015-yillarda shakllangan yoshlar siyosatining tarixiy asoslari, huquqiy negizlari va nazariy yondashuvlarini tahlil qilishdan iborat. Ushbu tahlil orqali yoshlar siyosatining shakllanish bosqichlari, muammolari va istiqbolli yondashuvlari ochib beriladi.

Ilmiy adabiyotlarda “yoshlar siyosati” tushunchasi turli yondashuvlar asosida izohlanadi. Asosan, bu tushuncha davlatning yosh avlod manfaatlarini ifodalovchi, ularning ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy hayotdagi faol ishtirokini ta‘minlashga qaratilgan qarorlar, dasturlar va institutlar tizimi sifatida izohlanadi. Xalqaro miqyosda esa “youth policy” termini 20-asrning ikkinchi yarmida keng qo‘llanila boshlagan bo‘lib, BMT, YUNESKO, Yevropa Ittifoqi kabi tashkilotlar yoshlar huquqlari va ehtiyojlarini siyosiy darajada ta‘minlash uchun maxsus konsepsiyalar ishlab chiqdi.⁵⁸

O‘zbekiston ijtimoiy-siyosiy kontekstida yoshlar siyosatining nazariy asoslari ilk bor mustaqillikdan so‘ng shakllana boshlagan bo‘lib, u quyidagilarga tayanadi:

Konstitutsiyaviy huquqlar va ijtimoiy tenglik printsiplari;

Milliy qadriyatlar va ma‘naviy-ma‘rifiy an‘analari;

Fuqarolik jamiyati tamoyillari va yoshlarda yuksak ijtimoiy mas‘uliyatni shakllantirish zarurati.

Yoshlar siyosati o‘zining mohiyati jihatidan kompleks hodisa bo‘lib, siyosatshunoslik, ijtimoiy sotsiologiya, huquqshunoslik va pedagogika fanlari kesishmasida shakllanadi.

O‘zbekistonda yoshlar siyosatining tarixiy shakllanish bosqichlari (1991–2015).

1. 1991–1999-yillar: Ilk huquqiy va institutsional asoslar. Mustaqillik yillarining dastlabki bosqichida O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (1992)da yoshlarning huquq va erkinliklari mustahkamlandi. 1996-yilda Prezident huzurida Yoshlar siyosati bo‘yicha davlat komissiyasi tashkil qilindi. Shu davrda yoshlarning ta‘lim olishi, bandligi va ijtimoiy himoyasi bo‘yicha bir qator qarorlar qabul qilindi. 1997-yilda esa “Yoshlarga oid davlat siyosatining asoslari to‘g‘risida”gi Qonun qabul qilinib, bu boradagi siyosiy-huquqiy tamoyillar ilk marotaba qonuniy tus oldi. Bu hujjat yoshlar siyosatining normativ asosini yaratdi.⁵⁹

2. 2000–2010-yillar: “Kamolot” YIH faoliyati va davlat dasturlari. 2001-yilda tashkil etilgan “Kamolot” yoshlar ijtimoiy harakati yoshlarni jamoatchilik

⁵⁸ UN Youth Strategy 2030. – United Nations Publications, 2018.

⁵⁹ O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – T.: O‘zbekiston, 1992.

hayotiga keng jalb qilish, ularning huquqiy madaniyatini oshirish va yurtga sadoqat ruhida tarbiyalashda muhim rol o‘ynadi. Bu davrda yoshlar bilan ishlovchi mutaxassislar tayyorlash, ularni ijtimoiy-siyosiy hayotga safarbar qilish bo‘yicha respublika miqyosida tizimli dasturlar amalga oshirildi. Shu yillarda maktab, kollej va universitetlarda “Yoshlar bilan ishlash bo‘limlari” tashkil qilinib, ta’lim tizimi orqali yoshlarning siyosiy ongi va faolligini oshirishga katta e’tibor berildi.⁶⁰

3. 2011–2015-yillar: Institutsional islohotlar va ijtimoiy-iqtisodiy dasturlar. 2011–2015-yillarda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qator farmonlari bilan yoshlar bandligini oshirish, ularning tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlash, innovatsion g‘oyalarini moliyaviy rag‘batlantirish bo‘yicha qator qarorlar qabul qilindi. Ayniqsa “Yoshlar – kelajagimiz” tamoyili asosida viloyatlarda yoshlar markazlari va madaniyat maskanlari tashkil qilindi.⁶¹

Yoshlar siyosatining hozirgi holati va ilmiy-nazariy tadqiqotlar. Bugungi kunda O‘zbekistonda yoshlar siyosati yangi bosqichga chiqdi. 2016-yildan boshlab “Yangi O‘zbekiston” strategiyasi doirasida yoshlar masalasi ustuvorlik kasb etdi. Yangi institutlar, xususan, Yoshlar ishlari agentligi, Yoshlar parlamenti kabi tuzilmalar vujudga keldi.⁶²

Ilmiy jixatdan esa yoshlar siyosati borasida tadqiqotlar faollashdi. 2020-yilda “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi yangi tahrirdagi qonun qabul qilindi. Bugungi kunda yoshlar siyosati milliy taraqqiyotning asosiy drayveri sifatida qaralmoqda.

Xulosa va tavsiyalar. Yuqorida keltirilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda yoshlar siyosatining shakllanishi bosqichma-bosqich, uzviylik va tizimlilik asosida kechdi. Bu jarayonlarda huquqiy asoslar, tashkiliy institutlar va mafkuraviy yondashuvlar uyg‘unlikda shakllangan.

Tavsiyalar: Ilmiy doiralarda yoshlar siyosatining tarixiy va nazariy asoslarini kompleks o‘rganishga alohida e’tibor berish lozim;

Har bir tarixiy bosqichga oid siyosiy hujjatlar bo‘yicha analitik sharhlar tayyorlanishi kerak;

Xalqaro tajriba asosida milliy yoshlar siyosatining samaradorlik indikatorlari ishlab chiqilishi lozim.

⁶⁰ Jo‘rayev M. *Yoshlar siyosatining evolyutsiyasi*. – T.: Ijtimoiy Fikr, 2020.

⁶¹ Abdurahmonov Q. *Yoshlar va siyosat: zamonaviy yondashuvlar*. – T.: 2020.

⁶² “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi Qonun (2020-yil tahriri).

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – T.: Ma’naviyat, 2008.
2. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – T.: O‘zbekiston, 1992.
3. “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi Qonun. – T.: Adolat, 1997.
4. Jo‘rayev M. Yoshlar siyosatining evolyutsiyasi. – T.: Ijtimoiy Fikr, 2020.
5. UN Youth Strategy 2030. – United Nations Publications, 2018.
6. Abdurahmonov Q. Yoshlar va siyosat: zamonaviy yondashuvlar. – T.: 2020.
7. G‘aybullayev I. Yoshlar ijtimoiy-siyosiy faolligining o‘sishi. – T.: 2016.